

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԱՂԲԱՏԻ ԴՊՐՈՑԻ ՄԻ ԳԼՈՒԽ ԳՈՐԾՈՑ

(ԳԵՏԱՇԷՆԻ ԱԻԵՏԱՐԱՆԸ)

Աւելորդ ենք համարում տալ նաեւ 14ր — 15ա. խորանների մանրամասն նկարագրութիւնը, միայն ընթերցողի ուշադրութիւնն ենք հրաւիրում սիւնների կազմութեան վերայ, որ ծագումով փայտից ենք համարում, հակառակ դէպքում անհասկանալի են նրանց զարդարանքները, մանաւանդ բների վերայ: Այստեղ եւս հետաքրքրական են լուսանցքի զարդերը. 14բ-ի ներքեւի գերանի վերայ հաստատուած է ոճաւորած մի նոննի, բունի ներքեւի մասը մեծ արմաւենիկից կազմուած, որի վերայ կանգնել է մի թռչուն, վիզը բունին փաթաթելով, գլուխը վեր բարձրացրել: Իսկ վերեւի գերանի վերայ կանգնած է մի գեղեցիկ աքաղաղ, գեղեցիկ և ոճաւորած, պոչը ուղիղ վեր բարձրացրած (պատկեր 2), պարանոցին մանեակ: Իսկ 15բ-ի արտաքին լուսանցքի վերեւի գերանի ծայրին նկարած է մի նոննի, վերան թռչուն. նոննու տակ փռուած է ձողաւոր զորդ, վերան երկար և ծայրերը զարդարուն բարձրած, ուր նստած է մի պատանի և նուագում է սաղի վերայ: Նա հագել է կապոյտ կտորից, մինչև ծնկները հասնող բաճկոն, թեւերը նեղ բազմանով, թեք բացուած կրծքի վերայ և երկուցուած կարմիր կտորով: Պարանոցի տակ երեւում է զարդարուն ներքնազգեստը: Գլխակը իւր ձեռով նման 8բ-ի վերին գերանի փարչը ձեռքին բռնած ֆիգուրի գլխակին (պատկ. 1): Մագերը սեւ են և յետեւից կապուած ժապաւէնի երկու ծայրերն իջած են կրծքի վերայ, ինչպէս լուսանցքի նախընթաց ֆիգուրների վերայ տեսանք:

Ներքեւի գերանի վերայ նկարուած է ծաղկած և կիսաբաց կողոններով նոննի, ոճաւորած (*). ներքեւի լուսանցքում, ան-

միջապէս խորանի տակ փոքր երկաթագրով «Տր. ԱՃ ողորմեա Մարգարէին, գրչի եւ նկարչի. եւ Սահակ ստացողի եւ ծնուղաց իւրեանց ամէն»:

Ե.

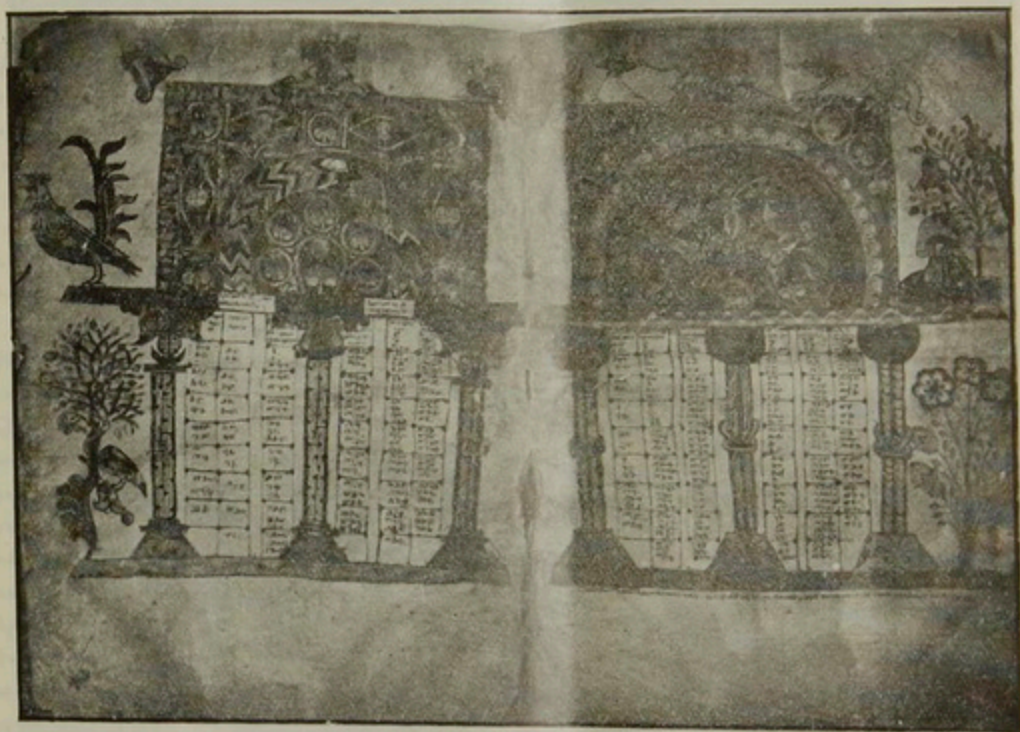
Խորաններից աւելի, որոնց ձեւակերպութիւնն այսպէս թէ այնպէս հնազոյն աւանդութիւնների հետ են կապուած, նկարչի տաղանդն ու կարողութիւնը բնորոշելու համար առանձին նշանակութիւն ունին 16բ եւ 17ա մանրանկարները: Առաջինը՝ 24 × 18½ սմ. մեծութեամբ, Յիսուսի մուտքն է Երուսաղէմ, բայց ոչ շարունական ձեւակերպութեամբ, այլ ինքնուրոյն ստեղծագործութեամբ (պատկեր 3): Երուսաղէմը եւ տաճարը պատկերաւորած է գմբեթազարդ, երկյարկանի, բարձր շէնքով, պատուած ատամնաւոր պարսպով և մեծ զարպասով, գլխին վանդակազարդ մի պատըզամբ: Դրան բացուածքը քառանկիւնի է, կամարած ճակատով, կամարակալ քարի վերայ հաղիւ նկատելի կերպով զրուած. «Եւմ. քաղաք»: Դրան, ինչպէս և բացուածքի վերին ճակատը ատամնաւոր զարդ ունին: Պարսպի ներսից՝ վեր է բարձրանում կրկնայարկ շէնքը, գլխին ազատ սիւնների վերայ հանգչող գմբեթով, թմբուկը բոլորակ, իսկ վեղարը կողաւոր. գմբեթի ծայրի բոլորակ գնդի վերայ հաստատուած է քառաթեւ եսկեղոծ խաչ:

Մուտքի մօտ կանգնած է մի պատկուռելի ծերունի և նրա առաջ մի մանկահասակ պատանի, որ կարմիր զգեստ է փռում Յիսուսի առաջ: Ծերունին հագել է խաւարաւոր մինչև ոտները հասնող երկար վերնազգեստ, շեղակի բացուած կրծքի վերայ, ապա ուղղակի իջած մինչև ոտքերը. վերնազգեստի կտորի երկրորդ գեղնաւուն է վերան ծաղիկներով, բացուածքի շրթունքները երկուցուած կարմիր կտորով:

(*) Լուսանցքի զարդերի եւ ֆիգուրների մանրամասնութիւնը տես եւ պատկ. 2, միջին շարքը վերից վար:

Ոտքերին կարմիր, անկրունկ կոշիկ ունի, իսկ գլխին՝ կարմիր և սպիտակ կտորից ոլորուն թեթև չալմայ, փաթոյթ կտորների ծայրերը կախուած յետևից: Այս հագուստը չատ է յիշեցնում Գաղիկ Ա. և Սմրատ Բ. ու Գուրգէն Բագրատունի թագաւորների զգեստաւորութիւնը, առաջինը Անիում՝ Գաղկաշէն տաճարի արձանի համեմատ(*), իսկ միւսները Հաղբատի արեւելեան պատին, իսկ, գրեթէ, բոլորովին նման է

զել է կանաչ և դօտեւորած պարեգօտ, որ մինչև ոտներն է հասնում. հազել է կարմիր կոշիկներ: Գլուխը բաց է, գանգուրներով ծածկուած. դիրքը քիչ կորացած, որովհետև երկու ձեռքին բռնել է մի կարմիր բաճկոն և փռում է Յիսուսի առաջ: Իշի ոտքերի տակ փռուած է մի ուրիշ բաճկոն և ձիթենու ճիւղեր, էջը գլուխը խոնարհեցրած, հոտոտում է փռուածքը: Յիսուս նստել է իշի վերայ, երկու

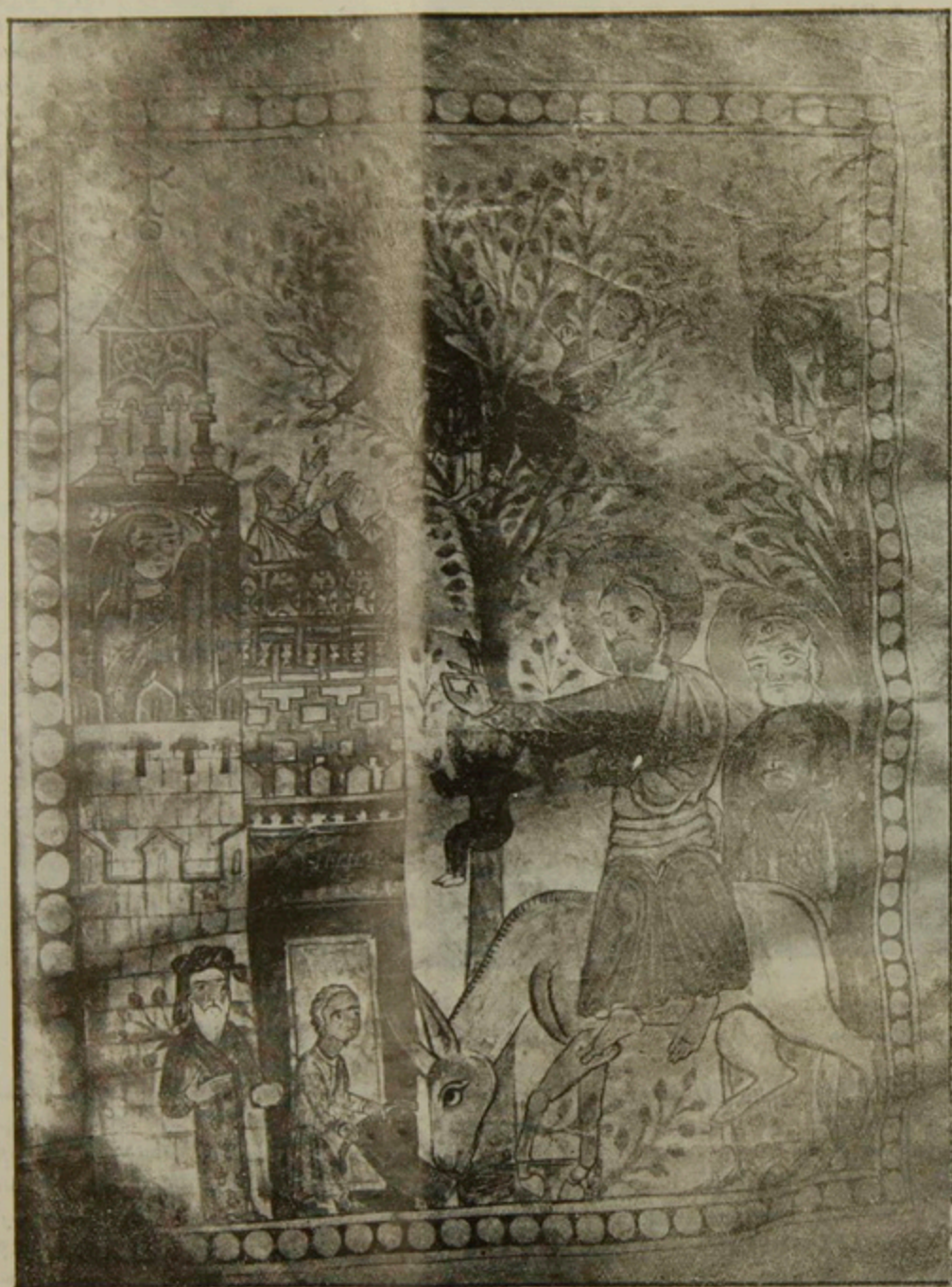
(պատկեր 2)

Հեթում Սևաստոսի բժշկարանի (Երուս. N. 370) բժիշկների հագուստին: Դէմքը, աչքերն ու յօնքերը կանոնաւոր, այտերի կեղրոնը թեթև կարմիր, որ մեր նկարչի սիրած ձևն է, մորուքն սպիտակ և սուր վերջաւորութեամբ: Երկու ձեռքին բռնել է ձիթենու ճիւղեր:

Դրան չէ իջին, ծերունու առաջ, կանգնած է մանկահասակ պատանին. նա հա-

(*) Տես Հացունի, Պատմ. Հայ Տարագին, Վենետիկ, 1923, եր. 181 և 179, այստեղ պատկ. 14 և 15:

ոտքերը միեւնոյն կողմը դարձրած. հազել է կարմիր տունիկայ մինչև մերկ ոտները հասնող, դորա տակից մի ուրիշ նեղ թեղանիքով, որ զարդարուն է կամ ծաղկաւոր բազուկների մօտ և միայն այդ մասն է երեւում. ուսերին ձգել է և մէջքում փաթաթել՝ փէշերը կապոյտ և բարակ վերնազգեստ: Աջ ձեռքը մեկնել է և խաչակնքում է, իսկ ձախին մագաղաթի փաթոյթ ունի բռնած: Մորուքը կործ է և երկճիւղ, բխերը չափաւոր, աչքերը հեռուն ուղղած, գլխի մազերը ճակատից երկուսի բաժանուած, աջ և ձախ, որ չա-

(պատկեր 3)

փառքը երկարութեամբ իջնում են մինչեւ ուսերը: Գլխի չուրջը բոլորակ, դեղին, խաչադարձ մեծ նիւթուս: Յիսուսի յետեւից բնթանում են երկու հոգի, մէկը դեղին մեծ նիւթուսով եւ զորշ, ալեխառն բոլորակ միրուքով, որ Պետրոսն է, կարմիր վերնագլխատով. միւսը առանց նիւթի, սեւ մազերով եւ մորուքով, ձեռքը ազօթողի նման բարձրացրած, երեւի, ժողովրդի ներկայացուցիչ: Պատկերի յետեւի տարածութեան երկու կողմից մի մի ձիթենի, բուները ողորկ եւ բարձր. երեւում է որ նկարիչը ձիթենի չէ տեսել. տաճարին մօտ ձիթենու բուներն երկու ոտքով փաթաթուել է մի փոքր մարդ, դէմքը փչացած, երկու ձեռքերը տարածել է ազօթողի նման, բայց մատներին մէջ ձիթենու մի մի փոքրիկ ճիւղ բռնած. նա հագել է մարմնին պլուսած բաճկոն, նեղ անդրափարտիկ եւ անկրունկ կօշիկներ: Դէմքը փչացած է:

Նոյն ծառին՝ աւելի բարձր ճիւղերի վերայ երեւում են երկու ֆիգուրներ. զոյանից մէկը մի ձեռքով բռնել է ձիթենու ճիւղը, միւսով տապարը ձեռքին կտրատում է եւ ցած թափում. նա հագել է կարմիր բաճկոն մինչեւ օտները հասնող, զօտեւորած, եւ ապա նեղ անդրափարտիկ, ներքեւի մասը սեղմ եւ կորները զարգարուն. թևերի վերայ բազպաններ: Մի այլ երիտասարդ երեսը դարձրել է դէպի ձախ եւ ձեռքը մեկնած, խօսում է երկու մատաղահաս աղջիկների հետ, որոնք նոյնպէս ձեռքները նրան են մեկնել, խօսելու շարժումով: Մի երրորդ կին գտնուում է սիւնադարձ գմբեթի տակ, շէնքի վերնայարկում, ձեռքերը ծածկած վերնագլխատի փեշերով, ձիթենու ճիւղ է բռնել: Կանանց հագուստի ամբողջութիւնը չի երեւում, բայց գլխի եւ կրծքի մասերը պարզ են. երկու մատաղահաս աղջիկները, որոնք խօսում են երիտասարդի հետ, գլխներին ունին թևթև եւ բոլորակ զօտիկ, գլխի յետեւի կողմից բարակ շղարշ ձգած, որ կապուած է թևթևակի յետեւի կողմից. զօտիկի գագաթն էլ զարգարուն: Երեւում են նրանց ներքնազգեստի նեղ թևերը, բազկի մօտ աւելի սեղմուած. ներքնագլխատի վերայից ձգուած է բարակ եւ արձակ վերնագլխատ: Գմբեթի տակի կներ

գլխին նոյն զօտիկն ունի. միայն պարանոցի տակից կապուած է մի լաթով, իսկ լաչակն իջնում է ուսերի վերայ: Աղջիկների գլխի կապն ու զարդը յիշեցնում է Լեոն Գ.ի եւ Կեռանի աղջիկներին, միայն ոչ նոյնչափ շքեղ, կամ նման է ներկայումս Ախալցխայի եւ աւելի մօտ Փամբակի կանանց գլխի զարդարանքին: Նոյնն է եւ բռնաւորի կնոջ Տղատիկնոջ գլխի զարդարանքը, որ հրատարակել է Հացունին իւր Հայ Տարազի մէջ, եր. 218 եւ մենք Իգնատիոս Մանրանկարիչ եւ Շոթոկանց Տոհմը աշխատութեան մէջ (Սիոն, 1933, եր. 274): Ծառի վերայից աղջիկների հետ խօսող երիտասարդը ճիւղ նոյն զգեստն ու կօշիկներն ունի, ինչ որ ձեռք բերող Շևրենիկն ունէր, միայն առանց գլխարկի եւ կողքից կախուած թաշիկնակի, ասել է, թէ որոշ դասի երիտասարդներին յատուկ զգեստ էր այդ: Երկրորդ ձիթենու վրայ եւս մի պատանի է բարձրացել եւ կացնով ճիւղեր է կտրատում. նա հագել է մինչեւ զօտին հասնող ելակ. նորա տակից ծալքաւոր բաճկոնակ, որ մինչեւ ծնկներն է հասնում, ապա նեղ եւ կարմիր անդրափարտիկ, ոլոքների մօտ սեղմ եւ զարգարուն, զուցէ եւ փաթթանով պատած. ոտքերը անկրունկ եւ առանց ձիւղի կօշիկ, զուցէ տրեխ:

Ամբողջ մանրանկարն առնուած է գրնգակների շարքից բազկացած եւ երկու գծով եկերուած շրջանակի մէջ:

ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔԵՊՈ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

(Շարունակելի)

ԽՈՐՀԱՆՈՒՐԳ ԵՒ ԽՍՈՒՐ

Մարդը կենդանիին ու տունին բաներ մը ունի իւր մէջ. ի՞նչպիսի ուրանալ աւիկա: Բայց անոնց վրայ կ'աւելցնէ անկիւս բանականութիւնը, բարոյական ազատութիւնը, անշահախնդիր սէրը, արուեստը, բանաստեղծութիւնը, գիտութիւնը, կրօնական զգացումը: Անոր քրքրելիքները քոյլ կուտայ իրեն յաւանդու անկունը՝ աստուածայինը, գաղափարականը, ձգտելու կատարելութեան եւ ճշնշարտ անվանութեան: